

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 14.2.2007
KOM(2007) 56 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI IR
EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI**

**dėl mokslinės informacijos skaitmeniniame amžiuje: pricinamumas, sklaida ir
išsaugojimas**

{SEC(2007)181}

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI IR EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI

dėl mokslinės informacijos skaitmeniniame amžiuje: prieinamumas, sklaida ir išsaugojimas

1. ĮVADAS

Šis komunikatas susijęs su dviem politikos sritimis: **i2010 skaitmeninių bibliotekų iniciatyva** ir **Bendrijos mokslinių tyrimų politika**. Skaitmeninių bibliotekų iniciatyvos tikslas – geresnis informacijos prieinamumas ir geresnės galimybės ja naudotis skaitmeninėje aplinkoje. Iniciatyva buvo parengta atsižvelgiant į 2005 m. balandžio 28 d. šešių valstybių ir vyriausybių vadovų raštą, kuriame Komisijos prašoma imtis reikiamų veiksmų siekiant pagerinti galimybes naudotis Europos kultūros ir mokslo¹ paveldu.

Bendrijos mokslinių tyrimų politika siekiama, kad socialinė ir ekonominė mokslinių tyrimų ir plėtros nauda visuomenei būtų kuo didesnė. Šis komunikatas – pirmas žingsnis platesnio masto politikos procese, kurį įgyvendinant nagrinėjama, kaip veikia mokslinės informacijos skelbimo sistema ir koks jos poveikis mokslinių tyrimų kompetencijai. Jis pateikiamas Europos moksliniams tyrimams strategiškai svarbiu metu, kai pradedama 2007–2013 m. Septintoji bendroji programa (7BP) ir rengiamas komunikatas dėl Europos mokslinių tyrimų erdvės (EMTE) kūrimo.

Šio komunikato tikslas – pabrėžti a) mokslinės informacijos² prieinamumo bei sklaidos ir b) mokslinės informacijos išsaugojimo visoje Europos Sąjungoje strategijų svarbą ir pradėti politikos procesą šiose srityse. Šiuo tikslu komunikate pranešama apie Europos masto priemones ir pabrėžiama, kad šioje srityje reikalingi nuolatiniai politikos debatai.

Šie klausimai turi tiesioginį poveikį Europos gebėjimui konkuruoti pasitelkus žinias – lemiamą veiksnią siekiant Lisabonos konkurencingumo darbotvarkės tikslų.

2. MOKSLINĖS INFORMACIJOS SVARBA

Siekdama tapti vis konkurencingesne žinių ekonomika, Europa privalo vystyti gebėjimą kurti žinias pasitelkus mokslinius tyrimus, jas skleisti per švietimą ir taikyti diegiant naujoves. Visi moksliniai tyrimai grindžiami ankstesniais darbais ir priklauso nuo mokslininkų galimybių naudotis ir dalytis moksliniais leidiniais ir mokslinių tyrimų duomenimis. Sparčiai ir plačiai skleidžiant mokslinių tyrimų rezultatus galima paspartinti inovacijas ir išvengti pastangų dubliavimo mokslinių tyrimų srityje, nors tam tikrą vėlavimą pirmą kartą pateikiant informaciją tyrėjams ar komercinio sektoriaus vartotojams galima pateisinti. Mokslinės informacijos skelbimo sistema yra labai svarbi tos informacijos sertifikavimo ir sklaidos atžvilgiu, todėl jos poveikis mokslinių tyrimų finansavimo politikai ir Europos mokslinių tyrimų kompetencijai yra didelis.

¹ Šiame komunikate sąvokos „mokslinis“ ar „mokslas“ reiškia mokslinių tyrimų veiklą visose mokslo srityse, įskaitant socialinius ir humanitarinius mokslus.

² Šiame komunikate „mokslinė informacija“ – leidiniai ir mokslinių tyrimų duomenys.

Viešosios valdžios institucijos finansuoja maždaug trečdalį Europos mokslinių tyrimų³, todėl jos aiškiai suinteresuotos mokslinės informacijos sistemos optimizavimu. Europos bendrijos numatomos investicijos yra didžiulės: 2007–2013 m. 7BP Bendrija skirs maždaug 50 mlrd. EUR.

3. MOKSLINĖS INFORMACIJOS PRIEINAMUMAS IR SKLAIDA SKAITMENINIAME AMŽIUIJE

3.1. Pereinamasis sistemos etapas: naujos rinkos, paslaugos ir dalyviai

Moksliniams tyrimams atlikti ir žinioms skleisti vis dažniau pasitelkiamas skaitmeninis turinys – tai viena iš pagrindinių šiuolaikinio mokslo ypatybių. Internetu galima greitai rasti mokslinės informacijos ir ją skleisti, o pasitelkus naujas informacijos ir ryšių priemones sukuriama galimybė taikyti naujoviškus pridėtinės vertės kūrimo būdus. Jos taip pat atvėrė naujas galimybes naudotis daugybe mokslinių eksperimentų ir stebėjimo duomenų ir interpretuoti šiuos saugyklose laikomus duomenis kartu naudojantis kitais mokslinės informacijos šaltiniais. Taip užtikrinamas mokslinės informacijos – nuo neapdorotų duomenų iki leidinių – „kontinuumas“ įvairiose bendruomenėse ir šalyse.

Mokslinės informacijos sistemoje pagrindinis vaidmuo tradiciškai tenka moksliniams žurnalams. Tai viena iš mokslinių tyrimų rezultatų sklaidos priemonių, turinti didelį poveikį mokslininkų karjerai. Tarpusavio vertinimo procesas, kuriuo grindžiama žurnalo straipsnių atranka, yra pagrindinis kokybės kontrolės mechanizmas.

Technologijų pažanga atveria puikias galimybes Europos mokslinių leidinių leidėjams. Pastaraisiais metais mokslinių leidinių leidėjai ir kiti dalyviai nemažai investavo į informacines paslaugų teikimo internetu technologijas, retrospektyvųjų turinio skaitmeninimą ir į pridėtinės vertės paslaugas. Maždaug 90 % visų mokslinių žurnalų dabar skelbiami internete, daugeliu atvejų jie prieinami tik registruotiems vartotojams.

Pasaulyje egzistuoja maždaug 2000 mokslinių žurnalų leidėjų, kurie per metus paskelbia apie 1,4 mln. straipsnių. Maždaug 780 iš šių leidėjų yra ES ir leidžia maždaug 49 % visų žurnalų. Jiems tiesiogiai ES dirba beveik 36 000 darbuotojų, o jų padėtis pasaulio rinkoje yra labai gera.

Svarbi naujausia tendencija – atvirosios prieigos judėjimas, grindžiamas požiūriu, kad interneto amžiuje reikėtų gerinti galimybes naudotis leidiniais ir duomenimis. Šio judėjimo tikslas – užtikrinti tiesioginę ir nemokamą interneto prieigą prie mokslinių tyrimų leidinių. Kertinis šio judėjimo akmuo – 2003 m. Berlyno deklaracija dėl laisvo žinių prieinamumo socialinių ir humanitarinių mokslų srityje.

Vadovaujantis Berlyno deklaracija, norint atvirai skelbti informaciją būtina, kad autoriai suteiktų teisę nemokamai susipažinti su savo moksliniais darbais ir jais naudotis nepažeidžiant tikrųjų autorių teisių. Be to, visas tekstas ir papildoma medžiaga turėtų būti deponuota bent vienoje interneto duomenų saugykloje. Deklaraciją, kurią pasirašė 196 mokslinių tyrimų institucijos, vis dar galima pasirašyti.

Atvirosios prieigos judėjimo rezultatas – leidėjų eksperimentai taikant „moka autorius“ verslo modelį, pagal kurį skaitytojai nemokamai naudojami informacija internete. Pagal šį verslo

³ Ši teiginį patvirtinanti informacija ir šiame dokumente naudojami duomenys, taip pat pagrindiniai apibrėžimai pateikiami prie šio komunikato pridėtame Komisijos tarnybų darbo dokumente.

modelį leidybos sąnaudas sumoka ne skaitytojas, o autorius, t. y. autoriaus institucija ar ją finansuojanti įstaiga. Taip pat daugėja vadinamųjų mišrių arba hibridinių žurnalų, už kuriuos gali mokėti ir skaitytojas, ir autorius. Pagal kitą šiuo metu bandomą taikyti modelį atvira prieiga prie daugumos tam tikros srities žurnalų suteikiama laipsniškai, o procesą finansiškai remia finansuojančių įstaigų konsorciumas. Tokio konsorciumo pavyzdys – Atvirosios leidybos dalelių fizikos srityje rėmėjų konsorciumas, kuriam vadovauja Europos branduolinių tyrimų organizacija (CERN). Šiuo metu atvirosios prieigos žurnalai sudaro maždaug 10 % visų leidžiamų žurnalų.

Kita naujovė – recenzuotų ir (arba) dar nerecenzuotų žurnalų straipsnių deponavimas laisvai prieinamose saugyklose pagal institucijas ar disciplinas. Tam tikrais atvejais straipsniai deponuojami po embargo laikotarpio, kurio metu leidėjai gali gauti investicijų gražą (pvz., *Cairn* Prancūzijoje ir Belgijoje). Embargo laikotarpio trukmė įvairiose disciplinose gali skirtis.

Tam tikros mokslinius tyrimus finansuojančios agentūros aktyviai dalyvauja rengiant politikos priemones, pagal kurias rekomenduojama ar privalomai reikalaujama žurnalų straipsnius, parengtus remiantis jų finansuojamais moksliniais tyrimais, skelbti atvirose saugyklose. Gerai žinomi pavyzdžiai – *Wellcome Trust* ir Nacionalinis sveikatos institutas (angl. *National Institutes of Health*). JAV Senate neseniai buvo pateiktas įstatymo projektas, kuriame federalinėms agentūroms pavedama parengti viešosios prieigos politiką.

Aprašytos tendencijos sukėlė diskusijas dėl mokslinės informacijos sistemos daugiausia dėmesio skiriant mokslinių žurnalų straipsniams. Toliau pateikiama suinteresuotųjų šalių pagrindinių argumentų santrauka.

Pagrindiniai tyrėjų, mokslinių tyrimų organizacijų, finansuojančių įstaigų ir bibliotekų atstovų argumentai

- *Suteikus atvirą prieigą padidėtų mokslinių tyrimų ir inovacijų poveikis, nes atsirastų geresnės galimybės naudotis mokslinių tyrimų rezultatais ir sparčiau juos skleisti.*
- *Naudojant internetą mokslinių leidinių kainos turėtų sumažėti, tačiau žurnalų kainos išaugo. Tai daro poveikį mokslinės informacijos prieinamumui.*
- *Moksliniai tyrimai, tarpusavio vertinimas (mokant atlyginimus vertintojams) ir žurnalai (pvz., per bibliotekų biudžetus) finansuojami iš valstybės biudžeto. Todėl natūralu, kad viešojo sektoriaus atstovai reikalauja didesnės investicijų gražos.*

Pagrindiniai leidėjų argumentai

- *Problemų dėl prieinamumo nėra. Galimybės naudotis moksline informacija geresnės nei bet kada.*
- *Leidyba turi savo kainą. Leidėjai labai prisideda prie mokslinių tyrimų proceso kuo veiksmingiau užtikrindami žurnalų straipsnių kokybę.*
- *Leidybos rinka yra labai konkurencinga, todėl valstybės intervencija nereikalinga. Prastai parengta intervencija gali sukelti dabartinės sistemos „imploziją“ nepasiūlant aiškios ir perspektyvios alternatyvos.*

3.2. Klausimai ir uždaviniai

Organizaciniai klausimai

Pasikeitus įprastam leidybos verslo modeliui gali kilti nenumatytų organizacinių pasekmių. Pavyzdžiui, pagal „moka autorius“ modelį vienos viešosios institucijos (bibliotekos) atsakomybė apmokėti naudojimosi mokslinių tyrimų rezultatais sąnaudas perkeliama kitai viešajai institucijai (pvz., universiteto padaliniams). Dėl to gali atsirasti pereinamojo etapo sąnaudų arba laikinai nebūtų galimybės naudotis moksline informacija.

Atsiranda vis daugiau saugyklų, kuriose laikomi ne tik recenzuoti straipsniai, bet ir darbo dokumentai, disertacijos, mokslinių tyrimų duomenys, ir pan., todėl kyla naujų problemų.

Šio integruoto metodo pavyzdys – DARE programa Nyderlanduose. Jos tikslas – tinkle teikti nemokamą prieigą prie visų universitetų akademinio darbo rezultatų. Pagrindinei infrastruktūrai šiuo metu priklauso daugiau nei 100 000 mokslinių pranešimų ir straipsnių, o vėliau taip pat planuojama saugoti eksperimentų ar stebėjimų duomenis ir skaitmenines laikmenas, pavyzdžiui, vaizdo ar garso rinkmenas.

Skaitmeninės saugyklos – tai naujoviški integruoti informacijos šaltiniai, kurie tampa vis svarbesne strategine pagalbine mokslinių tyrimų infrastruktūra. Reikia nemažai organizacinių pastangų siekiant išspręsti tam tikrus susijusius klausimus, pavyzdžiui, kas atsako už medžiagos deponavimą? Kaip užtikrinti pačių saugyklų ir jų turinio kokybę (pvz., versijų tvarkymą)? Kaip susieti Europos saugyklas, kad galima būtų sukaupti kritinę informacijos masę?

Teisiniai klausimai

Žurnaluose spausdinamų mokslinių straipsnių autoriai paprastai perduoda savo teises leidėjams. Tuomet leidėjai, siekdami užtikrinti investicijų grąžą, rūpinasi šių straipsnių sklaida. Tyrėjai, finansuojančių įstaigų ir bibliotekų atstovai teigė, kad dabartinė sutarčių sudarymo praktika gali turėti neigiamą poveikį informacijos prieinamumui ir sklaidai, todėl ją reikia iš naujo apsvarstyti. Šiuo atveju nesiekama įvesti Bendrijos taisyklių autorių teisių įstatymų klausimais (tai Bendrijos lygiu nesuderinta sritis), o tik svarstoma, kaip autoriai naudojami savo teisėmis skaitmeninėje aplinkoje.

Mokslinių tyrimų duomenų atveju intelektinės nuosavybės teisių (INT) klausimo pobūdis skiriasi. Nors mokslinių tyrimų duomenys patys savaime nėra saugomi INT, Direktyvoje 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos⁴ numatyta pastangų tvarkyti mokslinių tyrimų duomenis apsauga. Šiomis aplinkybėmis susirūpinimą kelia neoriginalių duomenų bazių gamintojų *sui generis* teisių apsaugos poveikis galimybėms naudotis mokslinių tyrimų duomenimis⁵.

Jei šiame kontekste būtų tvarkomi ar platinami asmens duomenys, suteikiant teisę susipažinti su šiais duomenimis ir jais naudotis turėtų būti laikomasi ES direktyvose 95/46/EB ir 2002/58/EB išdėstytų asmens duomenų apsaugos taisyklių⁶.

Techniniai klausimai

Dėl technologijų pažangos gali labai pagerėti mokslinės informacijos prieinamumas ir galimybės ja naudotis. Pavyzdžiui, naudodamiesi geresnėmis paieškos priemonėmis tyrėjai

⁴ OL L 77, 1996 3 27, p. 20.

⁵ Žr. GD TREN 2005 m. Direktyvos vertinimo ataskaitą
http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf.

⁶ OL L 281, 1995 11 23, p. 31 ir L 201, 2002 7 31, p. 37.

gali rasti informacijos ir daryti pažangą naujose srityse, o pasitelkę bendradarbiavimo priemones tyrėjai gali geriau dalytis informacija.

Kad galima būtų susieti skaitmenines saugyklas ir pritaikyti jas paieškai, reikia nuolat spręsti sąveikos klausimus. Šiuo atžvilgiu būtina naudoti atvirosius standartus.

Finansiniai klausimai

Per pastaruosius dvidešimt metų žurnalų prenumeratos kainos vidutiniškai didėjo daugiau nei infliacijos lygis (vieno tyrimo duomenimis padidėjimas 4,5 % viršijo infliacijos lygį per metus), tačiau kainos labai skiriasi atsižvelgiant į disciplinas ir žurnalus. Tai kėlė finansinių sunkumų valstybės finansuojamoms bibliotekoms – pagrindiniams minėtų leidinių prenumeratoriams, ir tam tikrais atvejais buvo atsisakyta prenumeratos. Šie sunkumai ypač paveikė prasčiau finansuojamas institucijas, visų pirma šalyse, kuriose pajamų lygis žemesnis. Leidėjai įrodo, kad kainos kyla dėl didėjančio pateikiamų straipsnių skaičiaus bei didesnės žurnalų apimties ir yra susijusios su didesniu skaitytojų skaičiumi.

Tuo pat metu moksliniams tyrimams skiriama žymiai daugiau lėšų nei tyrimų rezultatų sklaidai (šiandien mažiau nei 1 % visų Europos MTP išlaidų, įskaitant bibliotekoms skiriamas lėšas). Leidėjų atsakas – „didelės apimties“ pasiūlymai (keleto žurnalų prenumerata už mažesnę kainą) bibliotekoms ir bibliotekų konsorciams. Tokie pasiūlymai buvo naudingi mokslinių tyrimų organizacijoms visoje Europoje, tačiau kilo ir naujų problemų dėl to, kad sudarius daugiamėčius ir palyginti griežtus susitarimus bibliotekų biudžetai tapo nelankstūs.

Kitas finansinis klausimas – skaitmeninių produktų pridėtinės vertės mokestis (PVM). Visoje Europoje elektroniniai žurnalai apmokestinami standartiniu PVM, o popieriniams žurnalams taikomas mažesnis tarifas. Taigi toks pat turinys apmokestinamas skirtingu PVM atsižvelgiant į leidybos būdą. Be to, pagal šiuo metu galiojančias taisykles dėl išimčių, viešosios valdžios institucijų ir subsidijų viešieji mokslinių tyrimų institutai ir bibliotekos negali išskaityti PVM sąnaudų. Siekdamas spręsti šią problemą, kai kurios valstybės narės grąžina bibliotekoms už elektroninių žurnalų prenumeratą sumokėtą PVM.

4. INFORMACIJOS IŠSAUGOJIMAS SKAITMENINIAME AMŽIUIJE

4.1. Problema

Ilgalaikis skaitmeninės medžiagos išsaugojimas – pagrindinė informacinės visuomenės, kur informacijos pasiūla proporcingai didėja ir tampa vis dinamiškesnė, problema. Dėl sparčiai kintančios aparatinės bei programinės įrangos ir riboto laikmenų naudojimo laiko skaitmeninė informacija yra nepastovi. Informaciją būtina išsaugoti, kad su ja galima būtų susipažinti ir naudotis ateityje. Šis uždavinys buvo iškeltas Komunikate „i2010: skaitmeninės bibliotekos“ siekiant išsaugoti skaitmeninį Europos kultūros paveldą.

Aktualus leidinių ir mokslinių tyrimų duomenų išsaugojimo klausimas. Mokslinių tyrimų duomenis būtina išsaugoti, kad galima būtų užtikrinti eksperimentų atsekamumą ir pakartojamumą. Be to, moksliniai tyrimai, pavyzdžiui, klimato kaitos srityje, dažnai priklauso nuo praeitės stebėjimo duomenų. Kartais praeityje sukaupti mokslinių tyrimų duomenys tampa aktualūs.

Taip atsitiko „juodligės pavojaus“ JAV ir Europoje atveju. Britų biblioteka – viena iš nedaugelio vietų pasaulyje, kur saugomi išsamūs istoriniai juodligės mokslinių

tyrimų duomenys – gavo daugybę užklausų. Keturiasdešimt metų beveik nebuvo atlikta naujų juodligės mokslinių tyrimų⁷.

Šiuo metu nėra visai Europos Sąjungai bendros aiškios strategijos dėl ilgalaikio skaitmeninės mokslinės informacijos išsaugojimo ir naudojimo galimybių. Būtina metodiškai susieti esamas nacionalines ir Europos iniciatyvas. Išsaugojimo veikla taip pat turi nemažą rinkos potencialą (pvz., saugojimo paslaugos), o šioje srityje Europa negali sau leisti atsilikti.

4.2. Klausimai ir uždaviniai

Organizaciniai klausimai

Informacijos išsaugojimas susijęs su tam tikrais organizaciniais klausimais. Kas atsako už mokslinių tyrimų duomenų išsaugojimą ir reikiamą aparatinę bei programinę įrangą? Kokį vaidmenį vaidina mokslinių tyrimų organizacijos ir bibliotekos? Kokiais kriterijais reikėtų vadovautis atrenkant saugotiną medžiagą? Be to, kad visuotinė išsaugojimo strategija būtų sėkminga, viešojo ir privačiojo sektoriaus partneriai turi glaudžiai bendradarbiauti.

Viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės informacijos išsaugojimo tikslais pavyzdžiu gali būti Nyderlandų nacionalinės bibliotekos ir tokių leidėjų kaip Reed Elsevier, Springer ir Bio-Med Central susitarimai.

Teisiniai klausimai

Privalomasis egzempliorius, t. y. viena ar kelios mokslinės medžiagos kopijos, kurias turinio kūrėjai privalo pateikti įgaliojami deponuoti įstaigai, yra ypač svarbus skaitmeninės mokslinės informacijos išsaugojimui. Valstybės narės pradėjo taikyti privalomojo egzemplioriaus pateikimo reikalavimus skaitmeninei informacijai, nors tempai ir įtraukiamos informacijos rūšys skiriasi. Nepaisant to, pereinant prie skaitmeninės aplinkos gali būti prarasta tam tikra intelektinės informacijos dalis. 2004 m. ataskaitoje JK Bendruomenių rūmų mokslo ir technologijos komitetas pabrėžė, kad dėl vėlavimo įgyvendinti privalomojo egzemplioriaus reikalavimą nepateikiama 60 % elektroninių leidinių⁸. Kad išsaugojimo procesas būtų kuo veiksmingesnis, skaitmeninė informacija turėtų būti pateikiama įgaliojoms deponuoti įstaigoms be techninės apsaugos nuo kopijavimo.

Techniniai klausimai

Technologijų pažanga gali padėti užtikrinti informacijos prieinamumą ir galimybes ja naudotis. Pagrindinis tikslas – sumažinti išsaugojimo sąnaudas ir pasiūlyti problemų, pavyzdžiui, didelės apimties dinamiško turinio saugojimo, sprendimus. Modernizavus pagalbinę techninę infrastruktūrą, padidėtų mokslinių tyrimų organizacijų pajėgumas saugoti informaciją.

Finansiniai klausimai

Steigiant atviras duomenų saugyklas reikia atsižvelgti į ilgalaikio ir tvaraus išsaugojimo sąnaudas, tačiau jas dažnai sunku įvertinti. Lemiami veiksniai yra saugomos informacijos rūšis ir kiekis, reikalingas duomenų perkėlimų skaičius ir numatomas naudojimo dažnumas.

⁷ Europos nuolatinės prieigos darbo grupė, „Nuolatinė prieiga prie mokslinių dokumentų“.

⁸ Bendruomenių rūmų mokslo ir technologijos komiteto ataskaita „Moksliniai leidiniai – visiems nemokamai?“ (*Scientific Publications - Free for all?*) - HC 399-1, 2004 m. liepos mėn., p. 93.

5. VEIKSMAI EUROPOS MASTU

5.1. Komisijos pozicija

Reikia imtis iniciatyvų, dėl kurių pagerėtų mokslinės informacijos prieinamumas ir sklaida, ypač žurnalų straipsnių ir mokslinių tyrimų duomenų, parengtų gavus finansavimą iš valstybės biudžeto. Dėl žurnalų straipsnių, Komisija stebi ir svarsto galimybes vykdyti atvirosios leidybos eksperimentus.

Vadovaujantis 2004 m. EBPO ministrų deklaracija dėl mokslinių tyrimų, finansuojamų iš viešųjų šaltinių, duomenų prieinamumo⁹, vien iš viešųjų šaltinių finansuojamų mokslinių tyrimų duomenys iš esmės turėtų būti prieinami visiems.

Be to, Komisija ypač atkreipia dėmesį į poreikį parengti aiškias mokslinės informacijos išsaugojimo skaitmeniniu formatu strategijas.

Komisija vertina reikšmingą visų suinteresuotųjų šalių vaidmenį mokslinės informacijos sistemoje; šios suinteresuotosios šalys turėtų dalyvauti visuose pertvarkos procesuose, susijusiuose su mokslinės informacijos prieinamumu, sklaida ir išsaugojimu.

5.2. Kas padaryta iki šiol?

Valstybės narės ir Komisija ėmėsi nagrinėti mokslinės informacijos prieinamumo, sklaidos ir išsaugojimo klausimus: jos **finansuoja projektus ir inicijuoja viešąsias diskusijas su suinteresuotaisiais šalimis**.

Tokių projektų, finansuojamų pagal Šeštąją bendrąją programą (6BP), pavyzdžiai yra CASPAR, DRIVER ir SEADATANET.

CASPAR projekte nagrinėjama, kaip ateityje valdyti prieigą prie mokslinių duomenų ir juos išsaugoti. DRIVER projekto dėmesio centre – mokslinės informacijos saugyklų susiejimo būdai. SEADATANET siekiama sukurti visos Europos jūrų duomenų valdymo infrastruktūrą ir integruoti nacionalines jūrų duomenų saugyklas.

Komisija taip pat pradėjo dirbti su patariamosiomis grupėmis, pavyzdžiui, su Aukšto lygio grupe skaitmeninių bibliotekų klausimais bei Europos saugumo tyrimų patariamąja taryba (ESTPT) ir domėtis suinteresuotųjų šalių nuomone.

Ji taip pat finansavo „Europos mokslinių leidinių rinkos ekonominės ir techninės raidos tyrimą“¹⁰, dėl kurio 2006 m. buvo surengtos viešosios konsultacijos. Įgyvendinant šias iniciatyvas ir reguliariai bendradarbiaujant su suinteresuotaisiais šalimis gauti atsiliepimai suteikė Komisijai vertingos informacijos.

Politiniu lygmeniu skaitmeninio turinio išsaugojimo klausimas buvo nagrinėjamas 2006 m. rugpjūčio 24 d. priimtoje Komisijos rekomendacijoje dėl kultūrinės medžiagos skaitmeninimo, išsaugojimo skaitmeniniu formatu ir internetinės prieigos prie jos¹¹.

5.3. Būsiami Europos Komisijos vadovaujami veiksmai

A. Bendrijos finansuojamų mokslinių tyrimų rezultatų prieinamumas

⁹ Priimta 2004 m. sausio 30 d. Paryžiuje. Šiuo metu rengiama EBPO rekomendacija šiuo klausimu.

¹⁰ http://ec.europa.eu/research/science-society/pdf/scientific-publication-study_en.pdf

¹¹ OL L 236, 2006 8 31, p. 28.

Pagal 7BP Komisija imsis priemonių, kurių tikslas – skatinti geresnį leidinių, parengtų remiantis jos finansuojamų mokslinių tyrimų rezultatais, prieinamumą. Šiomis aplinkybėmis su leidyba, įskaitant atvirąją leidybą, susijusios projektų sąnaudos bus laikomos atitinkančiomis Bendrijos finansinės paramos reikalavimus. Komisija skatins mokslo bendruomenę pasinaudoti šia galimybe.

Komisija taip pat numato pagal specialiąsias programas (pvz., Europos mokslinių tyrimų tarybos administruojamas programas) pateikti konkrečias rekomendacijas dėl straipsnių skelbimo atvirose saugyklose pasibaigus embargo laikotarpiui. Rekomendacijos būtų teikiamos pagal atskirus sektorius, atsižvelgiant į įvairių mokslo disciplinų specifiką.

B. Mokslinių tyrimų infrastruktūros (ypač saugyklų) ir projektų bendras finansavimas

Pagal 7BP Komisija aktyviau vykdys veiklą, susijusią su infrastruktūra, kurios reikia mokslinės informacijos prieinamumui užtikrinti, ir visų pirma sieks Europos mastu susieti skaitmenines duomenų saugyklas. 2007–2008 m. šiam tikslui įgyvendinti bus skirta maždaug 50 mln. EUR (apytiksliai 20 mln. EUR iš šios sumos skirta 2007 m.).

Be to, orientacinė 25 mln. EUR suma šiuo laikotarpiu (maždaug 15 mln. EUR iš šios sumos 2007 m.) bus skirta skaitmeninio turinio išsaugojimo moksliniams tyrimams (visų pirma skaitmeninio turinio išsaugojimo kompetencijos centrų tinklui) ir bendradarbiavimo naudojantis šiuo turiniu priemonėms.

Pagal *eContentplus* programą (2005–2008 m.) 10 mln. EUR numatyta mokslinio turinio prieinamumui ir galimybių juo naudotis gerinimui, ypač sprendžiant sąveikos ir daugiakalbės prieigos klausimus.

C. Informacija būsimums politinėms diskusijoms

Siekdama pateikti informacijos diskusijoms ir politikos procesui, Komisija 2007 m. pradės ekonominių skaitmeninio turinio išsaugojimo aspektų tyrimą. Be to, pagal „Mokslas ir visuomenė“ programą Komisija teiks paramą mokslinės informacijos publikavimo sistemos tyrimams EMTE ir pasaulyje, pavyzdžiui, šiose srityse: leidybos verslo modeliai, sklaidos strategijos ir mokslinių tyrimų kompetencijos, mokslininkų sąžiningumo bei mokslinės informacijos skelbimo sistemos sąsajos.

Atlikdama PVM teisės aktų peržiūrą, Komisija kritiškai išnagrinės su moksliniais leidiniais susijusius klausimus, pavyzdžiui, viešosios valdžios institucijoms ar neapmokestinamiems sektoriams taikomus apribojimus dėl PVM grąžinimo.

D. Politikos koordinavimas ir politikos diskusijos su suinteresuotosiomis šalimis

Diskusijos Europos Parlamente ir Taryboje padės užtikrinti bendrą informacijos prieinamumo ir sklaidos klausimų supratimą Europos mastu. Šiuo atžvilgiu valstybės narės raginamos išnagrinėti galimybes suformuoti bendras strategijas ir aptarti svarbius šiame komunikate iškeltus organizacinius, teisinius, techninius ir finansinius klausimus. Tokios programos kaip ERA-NET ir forumai CREST ir ESFRI galėtų padėti suteikti diskusijoms tam tikrą formą.

Atsižvelgdama į visuotinę aptariamo klausimo svarbą, Komisija ir toliau konsultuosis su suinteresuotosiomis šalimis tokiose ekspertų ir patariamosių grupėse kaip *EIROforum*, Europos mokslo fondas (EMF), ESTPT ir Aukšto lygio grupė skaitmeninių bibliotekų klausimais. 2007 m. pradžioje ji ketina surengti aukšto lygio konferenciją mokslinės leidybos EMTE klausimais.

Komisija skatins universitetus, mokslinių tyrimų organizacijas, mokslinius tyrimus finansuojančias įstaigas ir mokslinių leidinių leidėjus keisti informacija apie gerą patirtį naujų mokslinės informacijos prieinamumo ir sklaidos modelių srityje.

Veiksmų apžvalga

A. BENDRIJOS FINANSUOJAMŲ MOKSLINIŲ TYRIMŲ REZULTATŲ PRIEINAMUMAS

- Leidybos, įskaitant atvirąją leidybą, sąnaudų apibrėžimas, kad jos būtų laikomos reikalavimus atitinkančiomis sąnaudomis Bendrijos finansuojamuose mokslinių tyrimų projektuose.
- Konkretios rekomendacijos specialioms programoms dėl straipsnių skelbimo atvirose saugyklose.

B. BENDRAS FINANSAVIMAS PAGAL BENDRIJOS PROGRAMAS

- 2007–2008 m. maždaug 50 mln. EUR infrastruktūroms, ypač skaitmeninėms saugykloms, tobulinti.
- 2007–2008 m. maždaug 25 mln. EUR skaitmeninio išsaugojimo ir bendradarbiavimo priemonėms.
- Maždaug 10 mln. EUR mokslinės informacijos prieinamumui ir jos naudojimui pagal *eContentplus* programą.

C. INFORMACIJA BŪSIMOMS POLITINĖMS DISKUSIJOMS

- Ekonominių skaitmeninio išsaugojimo aspektų tyrimas.
- Mokslinių tyrimų leidybos verslo modelių ir mokslinių leidinių sistemos srityje finansavimas.

D. POLITIKOS KOORDINAVIMAS IR DISKUSIJOS SU SUINTERESUOTOSIOMIS ŠALIMIS

- Svarstymai Europos Parlamente ir Taryboje. Tolesnės diskusijos su suinteresuotosiomis šalimis.
- Pasikeitimas gerą patirtimi naujų mokslinės informacijos prieinamumo, sklaidos ir išsaugojimo modelių srityje.

6. IŠVADA

Skaitmeninės informacijos prieinamumas, sklaida ir išsaugojimas yra pagrindiniai skaitmeninio amžiaus uždaviniai. Sėkmė kiekvienoje iš šių sričių yra labai svarbi Europos informacinei visuomenei ir mokslinių tyrimų politikai. Įvairių suinteresuotųjų šalių nuomonė apie tai, kaip ateityje užtikrinti geresnį informacijos prieinamumą, sklaidą ir išsaugojimą, skiriasi.

Pereinant nuo spausdintos prie skaitmeninės informacijos, Komisija prisidės prie suinteresuotųjų šalių ir politikos formuotojų diskusijų, skatins išbandyti naujus modelius, kuriuos taikant galima būtų pagerinti mokslinės informacijos prieinamumą ir sklaidą, ir remis pastangas susieti esamas išsaugojimo iniciatyvas Europos mastu.

Komisija kviečia Europos Parlamentą ir Tarybą remiantis šiuo komunikatu aptarti aktualius klausimus.